

Nr 7.

Ankom till riksdagens kansli den 14 april 1944 kl. 5 em.

Andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 7, i anledning av väckt motion angående igångsättande av fortsatta undersökningar rörande landsbygdens levnadskostnader.

I en inom riksdagens andra kammare väckt, till dess tredje tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 428, har herr *Gustafson* i *Vimmerby m. fl.* hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att fortsatta undersökningar rörande landsbygdens levnadskostnader snarast möjligt måtte komma till stånd och att härvid beaktas vad som i denna motion anförts.

I fråga om motiveringen får utskottet hänvisa till motionen.

Över motionen har utskottet i vederbörlig ordning inhämtat utlåtanden från socialstyrelsen, statistiska centralbyrån och 1943 års dyrortskommitté, varjämte utskottet berett svenska arbetsgivareföreningen och landsorganisationen i Sverige tillfälle att inkomma med yttranden.

Den med motionen avsedda frågan har redan i viss omfattning blivit föremål för statsmakternas uppmärksamhet.

I anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 68 till 1943 års riksdag angående fortsatt giltighet av gällande skattegruppering m. m. uttalade sammansatta stats- och bevillningsutskottet, att en allsidig och förutsättningslös utredning av frågan om dyrortsgrupperingens framtida bestånd och utformning borde företagas, samt att därvid erforderliga undersökningar rörande levnadskostnadernas lokala olikheter borde äga rum. Utskottet gjorde i detta sammanhang vissa uttalanden angående beräkandet av levnadskostnaderna på landsbygden. För att verkställa den begärda utredningen har Kungl. Maj:t den 30 juni 1943 tillkallat särskilda sakkunniga, vilka för närvarande äro sysselsatta med detta utredningsuppdrag. (1943 års dyrortskommitté.)

I direktiven till nämnda utredning uttalas sålunda bland annat, att sammansatta stats- och bevillningsutskottets uttalanden borde tjäna till ledning, och att beaktande borde skänkas jämväl den omfattande diskussion, som i övrigt förekommit i ämnet.

Socialstyrelsen instämmer i motionens huvudsyfte, att fortsatta utredningar till belysning av levnadskostnadernas läge och förskjutningar på landsbygden måtte komma till stånd men ville tillika erinra om att 1942 års jordbrukskommitté i skrivelse till Kungl. Maj:t den 12 januari 1944 gjort framställning i samma ämne och med samma huvudsyfte som motionen. Över sistnämnda skrivelse hade socialstyrelsen anbefallts avgiva utlåtande till Kungl. Maj:t, varigenom nu berörda frågor komme att av styrelsen bedömas och utredas i ett större sammanhang.

Styrelsen ansåge, att samtliga i motionen framförda förslag och påpekanden angående metoderna vid levnadskostnadsjämförelser gälla förhållanden, som äro väl värda att uppmärksammas. Då dessa förhållanden, i den mån de avse dyrortsfrågor, emellertid redan voro under utredning i annan ordning — genom 1943 års dyrortskommitté — kunde styrelsen icke finna, att riksdagen för närvarande har anledning att härom göra framställning till Kungl. Maj:t.

Statistiska centralbyrån tillstyrker bifall till motionen och framhåller i fråga om bostadskostnaderna på landsbygden, att i den motivering för behovet av fortsatta undersökningar om levnadskostnaderna på landsbygden, som motionärerna åberopa, syntes främst tre synpunkter ha varit vägledande. Den första utgår ifrån, att beträffande vissa poster, som ingå i levnadskostnadsberäkningarna, storleksskillnaden mellan landsbygden och de s. k. dyrorterna mindre är ett uttryck för lägre levnadskostnader än ett uttryck för en lägre standard å landsbygden. Såsom ett exempel anföres bostadskostnaderna. Utan att svårigheterna att i detta avseende erhålla mätbara uttryck för vad som i de särskilda fallen kan anses belöpa på skiljaktigheter i levnadskostnad och skiljaktigheter i levnadsstandard förringades, syntes i möjligaste mån en differentiering i detta avseende böra äga rum. Ett åsidosättande av en sådan differentiering skulle eljest komma att motverka den utjämning av levnadsstandarden, för vars främjande levnadskostnadsberäkningarna bl. a. tillkommit. Otvivelaktigt vore också, att levnadsförhållandena såväl å landsbygden som i tätorterna förändrats, och att fördenskull kravet på ett aktuellare primärmaterial vore väl motiverat. I anledning av vad i motionen anförts om resekostnader för läkarbesök o. dyl. framhålles, att samtliga poster av någorlunda betydelse för det stora flertalet hushåll, oavsett om dessa tillhöra lant- eller stadshushållen, bliva medtagna vid beräkningarna, och att inventeringen av dylika poster blir både ingående och allsidig, torde icke tarva någon särskild motivering. Huruvida därvid en sådan post som exempelvis underhållskostnader för fortsatt utbildning bör medtagas kunde dock vara tveksamt. Förutsättningen att antalet hushåll, som beröras av sådana kostnader, skall vara tillräckligt stort, föreläge väl knappast i detta fall. För åstadkommandet av en utjämning av skiljaktigheter av denna art mellan olika befolkningsgrupper, syntes andra vägar böra anlitas.

1943 års dyrortskommitté finner motionärernas synpunkter på metoderna vid interlokala levnadskostnadsjämförelser beaktansvärda men erinrar om att kommittén jämlikt sina direktiv har att taga även dessa metoder under övervägande. Vad beträffar igångsättandet av ytterligare utredningar syntes böra beaktas, att dyrortskommittén efter tillstånd av Kungl. Maj:t igångsatt eller planerade att igångsätta undersökningar rörande bland annat kostnaden för

resor till läkare m. m. på landsbygden, rörande detaljpriserna för livsmedel, bränsle, lyse, beklädnadsartiklar m. m., vidare angående kommunalskattesatserna och bostadskostnaderna, allt å ett betydande antal orter belägna även på landsbygden. Slutligen utfördes genom kommitténs försorg en särskild bearbetning av 1939/40 års hyresräkningsmaterial. Kommittén ägnade vid dessa utredningar speciell uppmärksamhet åt kravet på likvärdighet i kvalitetshänseende beträffande de förnödenheter, som ingå i prisjämförelsen. I detta sammanhang ville kommittén ytterligare erinra om att 1942 års jordbrukskommitté i skrivelse till Kungl. Maj:t den 12 januari 1944 gjort framställning i samma ämne som motionen, varigenom frågan om fortsatta undersökningar ändock bragts under Kungl. Maj:ts prövning. Enligt vad kommittén inhämtat, komme socialstyrelsen, som anbefallts avgiva utlåtande över sistnämnda skrivelse, att i ett större sammanhang upptaga frågan om önskvärdheten och möjligheten av fortsatta beräkningar rörande landsbygdens levnadskostnader till övervägande. Dyrortskommittén föreställde sig, att därvid jämväl kan övervägas möjligheten att vissa frågor upptagas till speciell och snabbare utredning. Under hänvisning till att samtliga i motionen upptagna spörsmål sålunda i huvudsak redan äro föremål för utredning i annan ordning, kunde kommittén för sin del icke finna anledning föreligga för riksdagen att för närvarande göra framställning i motionens syfte.

Svenska arbetsgivareföreningen erinrar om tillsättandet av 1943 års dyrortskommitté och direktiven för densamma ävensom om att 1942 års jordbrukskommitté nyligen till Kungl. Maj:t avlämnat en av professor Erik Lindahl och fil. lic. Lars Lemne företagen utredning angående jordbruksbefolkningens levnadskostnader, till vilken utredning kommittén ännu icke torde ha tagit ställning. Kommittén hade vid överlämnandet av utredningen med hänsyn till den stora betydelsen av fortlöpande beräkningar av ifrågavarande slag uttalat önskvärdheten av att dylika måtte eventuellt efter ytterligare övervägande av beräkningsmetoderna verkställas förslagsvis genom socialstyrelsens försorg. Kommittén hade i enlighet härmed hemställt, att Kungl. Maj:t täcktes vidtaga erforderliga åtgärder för åstadkommande av fortlöpande beräkningar av nämnd art. För egen del anförde föreningen, att frågan om levnadskostnaderna på landsbygden sålunda redan är föremål för utredning i två olika sammanhang. Det syntes redan av denna anledning saknas fog för motionärernas yrkande, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att fortsatta undersökningar rörande landsbygdens levnadskostnader snarast möjligt måtte komma till stånd.

I motionärernas yrkande inginge även, att vid den av dem begärda utredningen skall beaktas, vad som i motionen anförts. Föreningen hade vid sin granskning av motionen icke kunnat finna, att den diskussion, som nu i flera år pågått angående levnadskostnaderna på landsbygden, genom motionen tillförts några nya synpunkter. De uppenbara överdrifter, som känneteckna åtskilliga uttalanden i motionen, vore enligt föreningens mening tvärtom föga ägnade att föra diskussionen framåt i sakligt hänseende. Föreningen avstyrker motionen på grund av sålunda anförda skäl.

Landsorganisationen, vilken jämväl erinrar om den på uppdrag av 1942 års jordbrukskommitté avlämnade utredningen, ville för sin del understryka beho-

vet av fortsatta fortlöpande undersökningar både beträffande utvecklingen av jordbruksbefolkningens levnadskostnader och beträffande de absoluta skillnaderna mellan dennas och industribefolkningens levnadskostnader. Det vore emellertid viktigt, att undersökningarna utföras och framläggas på ett sådant sätt, att de på ett enkelt sätt kunna begagnas för beräkning av realinkomsternas höjd och utveckling. Man önskade exempelvis få svar på frågan, hur mycket lantarbetarlönen behöver höjas för att komma i nivå med lönerna för en viss industriarbetargrupp, räknade i reellt värde. Denna fråga hade icke besvarats i föreliggande utredning. De siffror, som där anges såsom mått på skillnaden mellan lantarbetares och industriarbeters levnadskostnader år 1941, kunde icke användas för att till jämförbara värden omräkna de i den vanliga lönestatistiken angivna nominalinkomsterna för respektive arbetargrupper. Icke heller kunde den i utredningen framlagda indexserien för lantarbetarnas levnadskostnadsutveckling under åren 1934—43 utan vidare tillämpas på socialstyrelsens lantarbetarlönestatistik. I båda fallen krävdes en speciell omräkning av den nominella lantarbetarlönen. En sådan omräkning hade visserligen även skett i föreliggande utredning, men denna omvägsmetod syntes trots detta mindre lämplig, då det i dessa frågor är av speciell betydelse att undersökningsresultaten framläggas på ett sådant sätt, att allmänheten får lätt att uppfatta deras innebörd. — En liknande anmärkning förefölle även möjlig att rikta mot de i utredningen framlagda indextalen för jordbrukarnas levnadskostnader. Om dessa, så som i utredningen skett, skola tillämpas på jordbrukarnas taxerade inkomster, vore det nödvändigt att även de jämförande levnadskostnadsberäkningarna anknytas till de normer för naturaförmånernas värdering, vilka tillämpas vid taxeringarna. Det vore icke fullt klart i vad mån detta skett.

I motionen ägnades stor uppmärksamhet åt frågan om en riktig beräkning av bostadskostnaderna på landsbygden. Det vore tydligt att dessas höjd till stor del berodde på den livslängd, som beräknades för bostadsfastigheterna och på det därav följande årliga byggnadsbehovet. I motionärernas framställning hade byggnadsbehovet blivit en till stor del subjektiv fråga, där avgörandet hängde på vilken takt, som ansåges rimlig i höjningen av landsbygdsbefolkningens bostadsstandard. Utan att på denna punkt taga ställning i sakfrågan ville landsorganisationen understryka vikten av att hålla de ekonomiskt-politiska avgörandena utanför själva levnadskostnadsberäkningarna. De förra skulle träffas på grundval av men i minsta möjliga utsträckning inblandas i dessa beräkningar.

Motionärerna påpekade även vissa särskilda kostnader, som uppstode för barn och ungdom på landsbygden, som föräldrarna önskade ge någon skolbildning utöver folkskolan. Det vore emellertid tvivelaktigt om dessa speciella kostnader borde framträda i en indexberäkning. De föräldrar på landsbygden, som verkligen träffas av dessa extra kostnader, skulle ha föga nytta av att dyrortsgraderingen av löner och skatteavdrag eller överhuvud taget den för inkomstnivån på landsbygden avgörande ekonomiska politiken generellt avgjordes på grundval av en i detta avseende kompletterad levnadskostnads- och dyrortsberäkning. En effektivare utjämning erhöles med hjälp av speciella åtgärder, som direkt inriktas på att ge lika möjlighet för all ungdom att erhålla högre skolbildning, oberoende av vare sig boningsort, föräldrarnas ekonomi eller andra ovidkommande förhållanden.

Vad beträffade det mera generella behovet av resor o. dyl., som kunde på-

verka förhållandet mellan landsbygdens och tätorternas levnadskostnader, torde det få bli en uppgift för det fortsatta undersökningsarbetet att fastställa i vad mån dessa borde tagas med i beräkningen. Det kunde ej utan vidare hävdas, att en sådan utvidgning av beräkningarna skulle komma att påverka resultatet i någon bestämd riktning. Man kunde exempelvis också peka på de resor till och från arbetet, som en stor del av stadsbefolkningen dagligen måste kosta på sig.

Den kritik, som motionärerna riktade mot den hittills föreliggande utredningen med hänsyn till att den tagit för liten hänsyn till faktiskt inträffade omläggningar i landsbygdsbefolkningens levnadsvanor, torde vara värd att beaktas. Utan att heller på denna punkt göra något föregripande ställningstagande, ville landsorganisationen här framhålla värdet av att få en klarare inblick i den reella innebörden av den pågående övergången från stat- till kontantlönesystem. — Så snart som möjligt efter kriget borde även en ny allmän undersökning av hushållsvanorna komma till stånd, gällande både landsbygds- och stadsbefolkning.

Med dessa påpekanden tillstyrker landsorganisationen bifall till motionen.

För egen del får utskottet anföra följande.

Utskottet.

Frågan om en undersökning av levnadskostnaderna på landsbygden är ingalunda ett fristående problem. Med den sammanhänga åtskilliga spörsmål av stor räckvidd, vilkas lösning förutsätter ett objektivt konstaterande av levnadskostnadernas samtidiga höjd. Med hänsyn till att dessa spörsmål ofta återkomma med kortare eller längre mellanrum föreligger därmed också ett behov av att undersökningen om landsbygdens levnadskostnader fullföljes genom förlöpande arbeten under en längre tid. Sätillvida delar utskottet motionärernas synpunkter, att det är av vikt att genom dylika undersökningar erhålla en så vitt möjligt sann bild av rådande faktiska förhållanden. Då det gäller det i motionen framställda kravet på igångsättande vid innevarande tidpunkt av en särskild utredning för ifrågavarande syfte, kan utskottet emellertid ej dela motionärernas uppfattning. Såsom av de här ovan åberopade utlåtandena framgår är det med motionen avsedda spörsmålet redan föremål för statsmakternas uppmärksamhet och åtgärder. Utskottet vill härvid särskilt erinra om den på föranledande av framställning från riksdagen tillsatta 1943 års dyrortskommitté. Denna utredning har ännu ej haft tillfälle avgiva något utlåtande. Det ligger emellertid i sakens natur och framgår för övrigt direkt av kommitténs åberopade yttrande att kommittén vid fullgörandet av sitt uppdrag måste fastställa metoder för beräkning av jämförelsevärden beträffande levnadskostnaderna på olika orter. Om en ny utredning enligt motionärernas yrkande nu igångsättes, bleve den uppenbarligen nödsakad att först och främst gripa sig an med samma uppgift. Utskottet anser vid sådant förhållande, att man bör avvakta resultatet av kommitténs arbete, innan framställning ånyo riktas till Kungl. Maj:t om utredning i ämnet, och finner sig fördenskull förhindrat påyrka igångsättandet av någon ny utredning i enlighet med motionärernas förslag.

Under åberopande av innehållet i de avgivna utlåtandena och vad utskottet här ovan anfört får utskottet hemställa,

att motionen II:428 icke måtte föranleda någon andra kammarens åtgärd.

Stockholm den 23 mars 1944.

På utskottets vägnar:

MARTIN LJUNGBERG.

Närvarande: herrar *Ljungberg, Thapper, Hedqvist, Nilson* i Spånstad, fru *Skoglund-Lindblom*, herrar *Stjärne, Andersson* i Gisselås, fruar *Linderoth-Andersson, Svedberg*, och herr *Severin* i Gävle*.

* Ej närvarande vid justeringen.

Reservation

av herr *Nilson* i Spånstad, som yrkat bifall till motionen.
